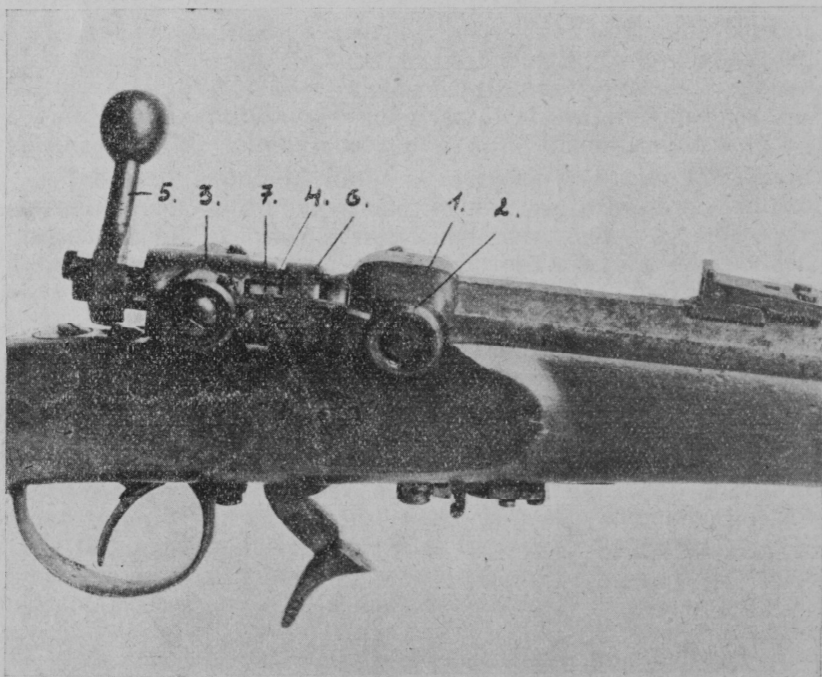

Az első magyar hátultöltő puskáról.

Századok óta kísérlet tárgya volt a kézi lövőfegyvereknél a töltés idejének csökkentése, illetve ezzel összefüggően egy bizonyos idő alatt lehetséges lövések számának emelése. A tüzérségnél már a XV. században kezdődik az ágyú

1. ábra.

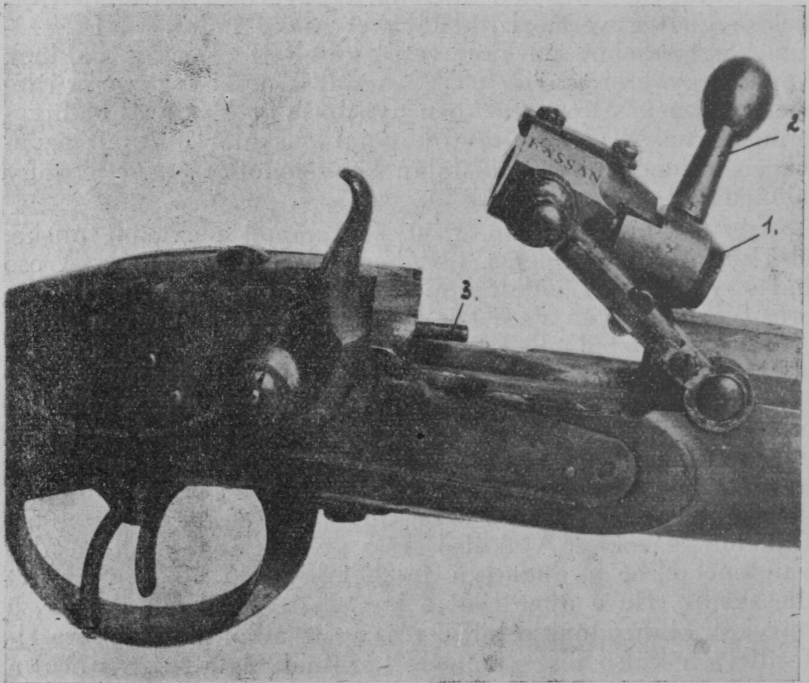
hátultöltése, amikor is a lövőport levehető kamrában helyezték el. A kézi lövőfegyvereknél csak a XVIII. század végén találkozunk a hátultöltés kísérletével. Az első osztrák hátultöltő gyalogsági, Crespi-mintájú, fegyvert 1770-től 1793-ig alkalmazták a hadseregben.

A napoleoni-háborúk idején kezdődnek a lövőfegyver tökéletesítését célzó további kísérletek. Napoleon 1812-ben Paulinak szabadalmat ad hátultöltő puskaszerkezetre, amit később, tökéletesítve, a Lefauchaux-puskáknál alkalmaztak. Dreyse 1835-ben találja fel a gyújtótűspuskát, amit a porosz hadsereg elfogad és használja az 1864- és 66-i háborúkban. A francia Chassepot 1865-ban központi gyújtású hátultöltő fegyvert szerkeszt és 1866-ban a hadsereg használatba is veszi. A további ezirányú fegyverfejlődés a XIX. század második felében gyors iramban történik, és rohamosan érkezik el a mai tökéletes automata fegyverekig.

A Magyar Történelmi Múzeum fegyvertára két eredeti éredekességű fegyvert őriz, amelyeket Alexy Lajos, a XIX. század leghíresebb puskaművese készített Kassán, akinek vadászfegyverei ma is féltve őrzött kincsei fegyvergyűjteményeinknek. Alexy 1849-ben nyújtotta be Mészáros hadügyminiszternek első hátultöltő katonai puskatervét, amit azonban a katonai hatóságok, talán bonyolódott szerkezete vagy hibái miatt, nem fogadtak el.

Az 1. ábrán látható, 1850. évszámmal megjelölt puska, első tárgyi kivitele lehet 1849-ben készült tervének. A cső hátsó végére két oldalcsappal ellátott bronzgyűrű (1) van erősítve, ehhez van a zár két gyűrűsvégű kar (2.) révén kötve. A zár két részből áll. Egy üreges külső részből (5), amelyet a karok kötnek a csőhöz és egy belső dugattyúszerű részből (4), amely a cső tömítését végzi. A belső rész végére gombbal ellátott kar (5) van erősítve, amelynek segítségével azt tengelyirányban előre-hátra mozgathatjuk, illetve el is forgathatjuk. A cső vége kúpos, erre szorul a belső rész feje (6) előretolása alkalmával, s ezzel eltömíti a töltény elsütésénél fejlődött gázokat. A külső rész palástjában két nyílás van, melyekbe a dugattyú fejéből kinyuló két bütyök (7) illeszkedik. Ha a dugattyút a kar segítségével előretoljuk, a bütykök kihúzódnak a külső rész nyílásaiból majd jobbra elfordítva a külső rész peremére kerülnek, és a fej rászorul a cső végére. A kakas szokatlan helyen, a cső alatt van, még pedig oly módon, hogy az ütőszöveget alul üti be a csőbe, tehát a töltény nem volt központi gyújtású. Ennek a zárnak használata nem bonyolult, hasonlít a Mauser-rendszerű fegyverekéhez. Három mozdulattal tölthető helyzetbe lehet juttatni a fegyvert: a kart 90°-kal balra fordítjuk, a dugattyút hátrahúzzuk és az egész zárat a cső csapjai körül felhajítjuk a cső fölé. A fegyver időelőtti elsülés ellen is biztosítva van; azaz, míg a dugattyú nincs előretolva és elfordítva, addig a kakas nem húzható le. A cső hossza 915 mm., ürmérete 14 mm.

A második ábrán látható fegyver nagyjában az előbbihez hasonló elgondolást mutat. Itt a cső belső fúrata kúpos és abba illik a dugattyú kúpos vége (1). Elmarad tehát a dugattyúfej. A kar (2) ez esetben a dugattyú elején van elhelyezve, de ugyanazon mozdulatokkal lehet a csövet zárni, mint az első esetben. Nagy előnye, hogy központi gyújtású töltényre volt alkalmazható. Az ütőszeg a dugattyú közepén megy át és a kakas elsütésekor a lakatházból előreugró csap (3) üti be. A kakas tehát csak a felhúzást végzi, nem pedig az elsütést is. Itt a cső hossza 885 mm., ürmérete 15 mm. Ezt a fegyvert 1862-ben szerkesztette Alexy.

2. ábra.

Be kell ismernünk, hogy a szerkezet, különösen mai szemmel nézve, eléggé nehézkes, talán ügyetlen is, de mindenestre korszakos újítást képvisel. A fegyvertörténet elméleti szempontjából tehát elismerő megemlékezést érdemel a kassai magyar mester jórészt elfeledett neve.

Kalmár János.